УДК 811.161.2’367.633

Кисла Н. В.
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ УМОВНИХ СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИХ ВІДНОШЕНЬ СКЛАДЕНИХ ПРИЙМЕННИКІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ

У статті проаналізовано вторинні прийменники зі значенням умови. Зокрема, з’ясовано їх лексичний склад, класифіковано за семантичними відтінками. У результаті дослідження усі прийменники зі значенням умови членовано на такі окремі семантичні групи: власне-умова, умова-сприяння, умова-протистояння, локалізована умова, умова-наявність/відсутність, умова-обстановка, умова-розрахунок. Визначено особливості функціювання кожної прийменникової одиниці. Установлено синтагматичні і парадигматичні зв’язки між ними.

Ключові слова: *прийменник, умова, власне умова, умова-сприяння, умова-протистояння, локалізована умова, умова-наявність/відсутність, умова-обстановка, умова-розрахунок.*

Постановка проблеми. Проблема диференціації адвербіальних семантико-синтаксичних відношень прийменників не знайшла достатнього висвітлення в сучасному мовознавстві. Попри чималу кількість наукових праць, присвячених її потрактуванню, залишається відкритим питання диференціації семантики логічних прийменників, зокрема умовних. Примітно, що у працях А. Колодяжного, І. Кучеренка і В. Виноградова з-поміж відношень, які передають прийменники, відношення умови не виокремлено [8; 9; 3]. І. Вихованець у ґрунтовному дослідженні прийменникової системи української мови зазначає, що «логічні прийменники виражають притаманні тільки їм різновиди логічного зв’язку між явищами – відношення причини, мети, умови, відповідності, невідповідності, допустові відношення тощо» [5, с. 222], але переліку прийменників умовної семантики не наводить.

Подібної думки дотримується і К. Городенська, наголошуючи, що «прийменниково-відмінкові форми в межах логічної семантики співвідносяться з відповідними підрядними частинами складнопідрядних речень» [2, с. 295], й не виокремлюючи в автономний розряд прийменників зі значенням умови. Передусім з огляду на це актуальність пропонованої статті не викликає сумнівів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років з’явилося багато праць, присвячених семантиці умови. Так, О. Межов дослідив мінімальні синтаксичні одиниці умови у простому ускладненому реченні [12], Р. Христіанінова приділила увагу реалізації значення умови у складному реченні [17]. А. Загнітко і Г. Ситар проаналізували прийменники зі значенням умови у функційному аспекті [16], а Н. Кущ схарактеризувала сучасні українські прийменникові еквіваленти з семантикою умови [10]. Залишається, однак, відкритим питання вичленування семантичних груп умовних прийменників, особливостей їхнього функціювання.

Постановка завдання. Метою пропонованої статті є диференціація умовних семантико-синтаксичних відношень вторинних прийменників сучасної української мови. Поставлена мета передбачає реалізацію таких завдань: 1) виокремлення з корпусу логічних прийменників лексичних одиниць зі значенням умови, 2) диференціювання прийменників умови на семантичні групи, 3) з’ясування особливостей їхнього функціювання в мові, 4) установлення синтагматичних і парадигматичних зв’язків між ними.

Виклад основного матеріалу. У системі логічних прийменників поряд із каузальними та цільовими активно функціонують прийменники зі значенням умови. Відомо, що умова виникає там, де є мета, а мета нерозривно пов’язана з бажанням [11, с. 4]. Значення умови структурують диференційні ознаки передування в плані часової перспективи, гіпотетичної й реальної модальності (можливості), характеру явища, що породжує наслідок [4, с. 153]. А. Загнітко та Г. Ситар небезпідставно вважають, що «на синтаксичному рівні умова є одним із виявів формально-граматичної макро-

категорії обставини, на семантико-синтаксичному вона є складником одного з детермінантних значень зумовленості, репрезентуючи окрему пропозицію» [16, с. 85–86].

Точно встановити кількісний склад прийменників зі значенням умови та їхніх еквівалентів не видається можливим, оскільки ця семантична група в українській мові досі не усталилася, її склад розширюється за рахунок новотворів, переосмислення семантики чинних лексичних одиниць. У «Словникові українських прийменників» зафіксовано 30 одиниць зі значенням умови: *в атмосфері* + $Subst_2$, *в обставинах* + $Subst_2$, *в обстановці* + $Subst_2$, *в умовах* + $Subst_2$, *з / із розрахунку на* + $Subst_2$, *за відсутністю* + $Subst_2$, *за відсутності* + $Subst_2$, *за наявності* + $Subst_2$, *за умови* + $Subst_2$, *не рахуючи* + $Subst_4$, *опріч* + $Subst_2$, *перед лицем* + $Subst_2$, *під* + $Subst_5$, *під дахом* + $Subst_2$, *під прикриттям* + $Subst_2$, *після* + $Subst_2$, *при* + $Subst_3$, *рахуючи* + $Subst_4$, *рахуючи від* + $Subst_2$, *рахуючи з / із / зі* + $Subst_2$, *у боротьбі за* + $Subst_2$, *у випадку з / із / зі* + $Subst_5$, *у / в діапазоні від* + $Subst_2$ *... до* + $Subst_2$, *у / в запалі* + $Subst_2$, *у зіткненні з / із / зі* + $Subst_5$, *у / в міру* + $Subst_2$, *у / в присутності* + $Subst_2$, *у / в протистоянні з / із / зі* + $Subst_5$, *у / в разі* + $Subst_2$, *у / в розрізі* + $Subst_2$ [14]. А. Загнітко і Г. Ситар додають до розглянутих конструкції *без* + $Subst_2$, *з / із / зі / зо* + $Subst_5$, *за* + $Subst_2$, *за допомоги* + $Subst_2$, *за підтримки* + $Subst_2$, *за сприяння* + $Subst_2$, *за участі* + $Subst_2$, *крім* + $Subst_2$, *окрім* + $Subst_2$, *перед обличчям* + $Subst_2$, *у / в* + $Subst_6$, *у випадку* + $Subst_2$, *у / в діапазоні* + $Subst_1$, *у / в діапазоні від* + $Subst_2$, *у / в діапазоні до* + $Subst_2$ [16, с. 88]. І. Мейзерська до прийменників зі значенням умови зараховує лише три одиниці: *залежно від* + $Subst_2$, *зважаючи на* + $Subst_2$, *при* + $Subst_3$ *(не реком.)* [13, с. 184, 214, 245]. З цією думкою безапеляційно погодитися не можна, оскільки прийменник *залежно від* + $Subst_2$ і в «Словникові української мови», і в «Словникові українських прийменників» потрактовано як наслідковий [15, т. 3, с. 182; 14, с. 139], а І. Вихованець та К. Городенська розглядають його з-поміж прийменників із відношенням відповідності [6, с. 342]. Прийменник *зважаючи на* + $Subst_2$ більшість мовознавців кваліфікує як причиновий [6, с. 340; 6, с. 296; 14, с. 141].

Отже, загальна кількість прийменників та їхніх еквівалентів зі значенням умови, за нашими підрахунками, становить 45 одиниць, з-поміж них вторинних – 35. Усі вторинні прийменники умови ізофункціюються з: 1) адвербіалізованими прийменниково-іменниковими формами (аналітичними прислівниками): *в атмосфері*, *за сприяння*, *перед обличчям*; 2) дієприслівниками: *рахуючи*, *рахуючи від*; 3) морфологізованими чи аналітичними прислівниками та первинними прийменниками: *у / в діапазоні від… до, у / в протистоянні з / із / зі.*

За особливостями семантики додаткових відтінків А. Загнітко й Г. Ситар диференціюють усі прийменники умови на дві групи: ті, які мають значення власне-умови й синкретичні одиниці, у семантичному обсязі яких поєднано умову й час, умову й об'єкт, умову і причину, умову й мету, умову й місце [16, с. 93].

Можна погодитися із запропонованою класифікацією, проте ми спробуємо уточнити її, на наш погляд, ваговитими аргументами. Залежно від відтінків значення, вираженого іменником-мотиватом, прийменники умови членуємо на такі окремі семантичні групи: власне умова, умова-сприяння, умова-протистояння, локалізована умова, умова-наявність / відсутність, умова-обстановка, умова-розрахунок.

До групи власне умови зараховано прийменники *в умовах* + $Subst_2$, *за умови* + $Subst_2$, *у / в міру* + $Subst_2$, *у випадку* + $Subst_2$, *у випадку з / із / зі* + $Subst_5$, *у / в разі* + $Subst_2$. Серед аналізованих лексичних одиниць найзагальніше семантику умови виражають одиниці *в умовах* + $Subst_2$, *за умови* + $Subst_2$. Для них характерним є поєднання з дієсловами, що передають значення допомоги (*допомагати, сприяти, підтримувати*), поновлення цілісності (*зростатися, заживати, відновлюватися*), просторового переміщення (*прибувати, приходити, прибігати*), здійснення (*відбуватися, здійснюватися, проходити*), застосування (*використовувати, застосовувати, послуговуватися*) тощо: *А* ***за умови поліпшення*** *політичної ситуації* ***сприятиму*** *його сходженню на трон (Т. Пахомова); … хлопчак усвідомлював, якою нікчемно малою була ймовірність, що облуплений котедж, до якого* ***прибуває*** *ліфт* ***за умови*** *вдало завершеного* ***переходу****, є тим самим котеджем, який стояв на місці їхньої десятиповерхівки шість чи сім років тому (М. Кідрук); Все* ***має проходити в умовах*** *глибокої* ***конспірації*** *(М. Гримич); Найімовірніше, то був нервово-паралітичний газ, який* ***застосовують*** *лише* ***в умовах війни****… (Л. Костенко).* Функцію детермінувальних компонентів регулярно виконують іменники – назви суспільних дій, процесів, явищ *(поліпшення, перехід, конспірація, війна)*.

Прийменники *у / в міру* + $Subst_2$, *у випадку* + $Subst_2$, *у випадку з / із / зі* + $Subst_5$, *у / в разі* +

Subst$_2$ актуалізують сему «гіпотетична можливість реалізації основної події». У реченні вони поєднуються з усіма переліченими вище вербативами, а також із дієсловами – репрезентантами значення прохання (*просити, благати, молити*), розрахунку, сподівання (*розраховувати, сподіватися, очікувати*), відповідальності (*відповідати, розплачуватися, реагувати*), інтелектуальної, мисленнєвої, ментальної діяльності (*розуміти, пізнавати, пам'ятати*) тощо: *Через опущене вікно Вася простягає невелику пластмасову чорну коробочку і* ***просить у разі небезпеки*** *натиснути на білу кнопку (А. Дністровський); І вже виходячи з ресторану «Дністер» після тої першої зустрічі, усвідомлював, що кожен із замовників* ***у разі успіху*** *справи* ***розраховує*** *на конкретний зиск… (О. Волков); Король попередив, що* ***у випадку злочину відповідатиме*** *він, Кутень (О. Палійчук);* ***У міру*** *твого* ***розвитку*** *вона* ***відкриває*** *тобі все більше й більше своїх смислів… (О. Сайко); Вони також* ***розуміли*** *свою незавидну долю* ***у випадку поразки*** *й очманіло кидалися на ворога… (О. Волков); А ось* ***у випадку з міражем спостерігається*** *якась антилогіка (В. Савченко).* Вирізнені носії валентності активно сполучаються із субстантивами – номінуваннями відносин між особами, народами (*перемога, поразка, успіх*), явищ природи (*міраж, зорепад, веселка*) тощо.

До групи прийменників зі значенням умови-сприяння належать *за допомоги + Subst$_2$, за підтримки + Subst$_2$, за сприяння + Subst$_2$, за участі + Subst$_2$.* Їхня семантика безпосередньо пов'язана з планом змісту іменників-мотиватів *допомога, підтримка, сприяння, участь*. У реченні досліджувані прийменники поєднуються з детермінованими дієсловами зі значенням руху, просторового переміщення (*дійти, доплестися, сунути*), зміни місцеположення об'єкта у просторі (*зависнути, зупинити, підняти*), творення (*створити, робити, виготовити*), здійснення (*відбуватися, здійснюватися, траплятися*) тощо: *З останніх сил* ***доплівся за підтримки камердинера*** *до столу й написав передсмертний тестамент своєму синові (Т. Пахомова); Тільки-но вони наблизилися до лави, як та відскочила від землі і* ***зависла*** *у повітрі* ***за допомоги*** *антигравітаційної* ***подушки*** *(А. Крижевський); Чи не боремося ми за примарну мету, яку самі для себе* ***створили за допомоги*** *своєї ж* ***уяви*** *під впливом прибульців? (А. Крижевський); Перформенс* ***відбувається за сприяння*** *таких* ***організацій*** *… (Любко Дереш); Творче забезпечення* ***здійснюється за участі*** *наукового* ***центру*** *досліджень сучасної літератури Національного університету «Києво-Могилянська академія» (https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%96%D1%82%D0%90%D0%BA%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82).* У ролі детермінувальних конституентів постають іменники – назви осіб за різними ознаками (*камердинер, фахівець, батько*), машин і механізмів (*подушка [безпеки – Н. К.], кран, підйомник*), установ та організацій (*організація, центр досліджень*) тощо. Рідше цю функцію перебирають на себе субстантиви – номінування внутрішніх емоційно-психічних станів (*уява, цікавість, емоція*).

Група прийменників зі значенням умови-протистояння охоплює лексичні одиниці *у боротьбі за + Subst$_2$, у зіткненні з / із / зі + Subst$_5$, у / в протистоянні з / із / зі + Subst$_5$.* Вони поєднуються з дієсловами, що експлікують семантику творення, різних видів діяльності (*виплавити, загартувати, викувати*), фізичного буття (*народитися, померти, існувати*). До типових заповнювачів синтаксичної позиції, яку програмують розглядувані дієслова, належать іменники – найменування осіб за різними ознаками (*Модест, учитель, брат*), явищ природи (*айсберг, камінь, гроза*), біологічного буття (*існування, життя*): *Вона* ***виплавилася й загартувалася в протистоянні з Модестом*** *і перетворилася на мою єдину зброю (М. Малина). Саме тут* ***у зіткненні з айсбергом загинув*** *славнозвісний «Титаник» (http://npu.edu.ua/!e-book/book/html/D/ipgoe_kfg_PN%20Ameryka/70.html); Він* ***в боротьбі за*** *своє* ***існування викував*** *свою думку… (І. Багряний);*

Прийменники *перед лицем + Subst$_2$, перед обличчям + Subst$_2$, під дахом + Subst$_2$, під прикриттям + Subst$_2$* виражають значення локалізованої умови. До цієї групи зараховуємо також і прийменник *під покровом + Subst$_2$*. Перші два прийменники найчастіше репрезентують семантику умови, коли поєднуються з дієсловами, що реалізують значення виникнення, появи (*з'являтися, виникати, виринати*), відчуття (*відчувати, почуватися, чути*): *Як відомо, найміцніша дружба* ***виникає перед лицем*** *спільного* ***ворога*** *(https://dt.ua/POLITICS/proti_kogo_evropa_druzhitime.html); Почуття сорому найчастіше* ***виникає перед обличчям публіки****, яка засуджує за скоєне або сказане (http://lakomka.com.ua/news/4525/); Як маєш повестись, щоб* ***відчути*** *себе* ***перед лицем всесвіту*** *справді вінцем природи? (О. Гончар).*

Роль детермінувального члена виконують іменники – назви осіб за різними характеристиками (*ворог, батько, колега*), нерозчленованого колективу, сукупності людей (*публіка, народ,*

клас), космічних понять (*всесвіт, космос, світ*). Решта прийменників досліджуваної групи, крім названих дієслів, мають здатність поєднуватися з дієсловами, що номінують рух, просторове переміщення (*підкрадатися, йти, пересуватися*), творення, різні види діяльності (*робити, творити, діяти*), здійснення (*відбуватися, здійснюватися, справджуватися*), фізичний стан (*спати*, *слабувати, спочивати*), очікування (*чекати, очікувати, піджидати*). Ці вербативи детермінують іменники – назви частин доби (*вечір, ніч, ранок)*, осіб (*охоронець, мати, колега*), установ, організацій та їхніх структурних частин (*підприємство, фірма, відділ*), рослин (*верба, яблуня, виноград*) тощо: *У протоколі запишуть:* ***підкрався під покровом ночі*** *(А. Хома); То ж він завжди стрімко* ***проходив під прикриттям охоронця*** *(Л. Костенко); … начальник цеху* ***робить*** *це* ***під прикриттям Краскова*** *(Н. Гуменюк); Співробітники Хмельницької податкової міліції, прокуратури та убозівці припинили діяльність конвертаційного центру, що* ***діяв під дахом*** *приватного* ***підприємства*** *«Д-К» (http://umoloda.kiev.ua/number/169/116/5815/); Їхні контакти* ***відбулись під прикриттям виставки*** *картин, яку він організував (С. Стеценко);* ***Під покровом*** *темної* ***ночі****, коли хмари поглинули місяць та зорі, багато хто* ***не спить*** *(С. Талан); Миколай стріпався від води й приречено пішов туди, де* ***під прикриттям верб чекав*** *на нього кінь (Г. Пагутяк).*

Семантика умови-наявності / відсутності виражена прийменниковими одиницями *за відсутністю + Subst$_2$, за відсутності + Subst$_2$, за наявності + Subst$_2$, у / в присутності + Subst$_2$*. Між прийменниками цієї групи встановлюються антонімічні відношення (*за відсутністю – за наявності, за відсутності – у / в присутності*). Головний компонент представлений дієсловами зі значенням статичної або динамічної контактної дії (*ловити, піймати, хапати*), набуття бажаного, потрібного (*дістати, купити, придбати*), творення, різних видів діяльності (*робити, порядкувати, творити*), посесивності (*належати, відноситися*), приготування їжі (*варити, пекти, смажити*) тощо: ***За відсутністю*** *білих* ***мишей*** *співробітники* ***впіймали*** *десятеро сірих щурів у монастирських катакомбах (В. Тарнавський); Хоча старшина варти не цілком розумів, що саме Йован з Юстином хочуть звідти* ***дістати за відсутністю*** *в порту торгових* ***суден****, він завбачливо обумовив свій відсоток від того здобутку (М. Соколян); Справа в тому, що в касі вам квиток не продадуть, бо там* ***продають*** *лише* ***за наявності паспорта****… (Н. Доляк); Найгірше те, що все* ***відбувалося у присутності сусіда****, уявляєш? (О. Сайко); Коли клієнт змінює попередні умови свого заповіту, він це також* ***робить у присутності свідків*** *(М. Матіос);Сусіди зауважать дим із комина і поцікавляться, хто* ***порядкує*** *в будинку* ***за відсутності господаря*** *(Н.ьГурницька);* ***За відсутності поліції*** *цим людям* ***належить*** *реальна влада (М. Кідрук); Ваші болгари* ***за відсутності м'яса пекли*** *на вогні овочі (М. Дочинець).* Залежний компонент виражений іменником – найменуванням тварин (*миша, вовк, кінь*), осіб за різними характеристиками (*сусід, свідок, господар*), документів (*паспорт, свідоцтво, атестат*), продуктів харчування (*м'ясо, хліб, сіль*), транспорту (*автомобіль, літак, судно*) та інших.

Значення умови-обстановки мають прийменники *в атмосфері + Subst$_2$, в обставинах + Subst$_2$, в обстановці + Subst$_2$, у / в запалі + Subst$_2$, у / в розрізі + Subst$_2$*, семантика яких безпосередньо пов'язана зі значенням субстантивів-мотиватів *атмосфера* – «умови, обстановка, породжувані соціальним середовищем, колективом, родиною і такі інші» [15, т. 1, с. 71]*, обставина* – «явище, подія, факт і так далі., що пов'язані з чимнебудь, супроводять або викликають що-небудь, впливають на щось; сукупність умов, у яких що-небудь відбувається» [15, т. 5, с. 584]*, обстановка* – «сукупність умов, у яких що-небудь відбувається» [15, т. 5, с. 585]*, запал* – «велике внутрішнє збудження, порив або піднесення, найвище напруження, найповніший прояв чогонебудь» [15, т. 3, с. 240]*, у розрізі* – «з точки зору» [15, т. 8, с. 793]. Вони входять до складу конструкцій із детермінованими дієсловами, що позначають зверхність (*панувати, керувати, домінувати*), фізіологічні процеси (*рости, дихати, спати*), буття (*жити, існувати, бути*), зміну місцеположення об'єкта у просторі, зміну його кінетичного стану (*опинитися, зупинити, ставити*), конкретну фізичну дію з вираженим динамічним відтінком (*бити, духопелити, кидати*), інтелектуальну, мисленнєву, ментальну діяльність (*розуміти, замислити, забувати*) тощо: *… прихильники Василя були гарячі, нестримні, впевнені у своєму переконанні, і їхня думка* ***панувала в атмосфері суперечки*** *(О. Бердник); … він був оточений її ласкою, любов'ю, він* ***ріс в атмосфері*** *цієї* ***любові****… (О. Гончар); Ми* ***живемо в атмосфері*** *постійного* ***холоду****, і наші чоботи стали частиною нашого тіла… (Л. Скрипник); … бо* ***в обставинах*** *міжусобних* ***чвар*** *збори їхні* ***відбувались*** *закрито… (В. Підмогильний); Легка мета-*

лева заслінка насунулась на вікно, і ми ***опинились в обстановці*** *своєї герметично закупореної* ***коробки*** *(М. Трублаїні);* ***У запалі бійки*** *з удаваним противником «Малий» так* ***духопелив*** *свого партнера, що його силою доводилося боронити від нападника… (Ю. Дольд-Михайлик);* ***У запалі полювання*** *на того страшного місійського кабана Адраст* ***метнув*** *сулицю й вразив Крезового сина Атіса (І. Білик); Він* ***у запалі боротьби*** *навіть і це* ***забув*** *(В. Сосюра);* ***У запалі виступу*** *він не завжди* ***контролює*** *себе (С. Стеценко);* ***У розрізі*** *останніх* ***даних стає зрозумілим****, навіщо було ініційовано цю реформу (З виступу).* Функцію детермінувального члена виконують іменники – назви дій, процесів руйнівного характеру (*бійка, суперечка, боротьба*), проявів почуттів, психічних станів (*любов, ненависть, страх*), мовленнєвих актів (*виступ, промова, діалог*), стану природи (*спека, холод, мороз*).

Умова-розрахунок експлікована прийменниками *з / із розрахунку на + Subst$_2$, не рахуючи + Subst$_4$, рахуючи + Subst$_4$, рахуючи від + Subst$_2$, рахуючи з / із / зі + Subst$_2$*. Єдиною одиницею аналізованої групи, яка пережила процес препозиціоналізації, є *з / із розрахунку на + Subst$_2$*. Роль основного носія валентності виконують дієслова зі значенням творення, різних видів діяльності (*будувати, творити, проектувати*), впливу на об'єкт (*діяти, вплинути, позначатися*), конкретної фізичної дії з вираженим динамічним відтінком (*насипати, налити, напекти*) тощо. Припредикатну позицію обіймають іменники – назви сукупності осіб (*родина, група, натовп*), величин, одиниць вимірювання (*температура, період, метр*) та інші: *На цих словах він ішов до власного йога залу у великому чотириповерховому будинку, який вони* ***збудували з розрахунку на*** *велику* ***родину*** *і натовпи друзів… (Любко Дереш); Наші специ стверджують, що 350 С – це однозначно замало, щоб пошкодити плати, бо ЦФПД* ***проектували з розрахунку на*** *значно* ***більші температури*** *(М. Кідрук).* Решта лексичних одиниць перебувають у стадії препозиціоналізації, тому в багатьох випадках важко ідентифікувати прийменник і дієприслівник: *Тоді найняти управителя і без клопоту* ***доживати*** *віку,* ***рахуючи прибуток*** *та по неділях відвідуючи стрілецьке братство (Б. Коломійчук); С – означає розмір заряду в кілограмах, а 0,183 – глибину закладання заряду,* ***рахуючи від поверхні*** *криги (М. Трублаїні); Було дванадцять страв,* ***рахуючи з кетчупом і гірчицею*** *(Л. Костенко).*

План змісту лексичних одиниць *у / в діапазоні + Subst$_1$, у / в діапазоні від + Subst$_2$, у / в діапазоні до + Subst$_2$, у / в діапазоні від + Subst$_2$ ... до + Subst$_2$* поєднує елементи умови й місця, причому локативне значення виходить у них на перший план. На ці значення ще може накладатися атрибутивна семантика. Тому доречніше розглядати зазначені прийменники з-поміж локативно-атрибутивних: Київстар, Vodafone та Lifecell сьогодні вночі ***запустили*** 4G ***в діапазоні 1800 МГц*** (*http://mayak.org.ua/news/in-ukraine-launched-4g-in-1800-mhz-dapson/*); *Дійсний суперблок ніколи* ***не містить*** *будь-яких ненульових даних* ***у діапазоні від 0x100..0x200 байт*** *(www.ufsexplorer.com/uk/articles/how-to/identify-drive-order-in-xfs-nas.php); Висота керма може* ***регулюватись у діапазоні до 90 мм****, а кут –* ***у діапазоні до 28*** **градусів** (www.volvotrucks.com.ua/uk-ua/trucks/volvo-fh16/specifications/cab.html), *Мінімальна концентрація O_2, при якій зберігається моторна активність рачків, дорівнює 0.4 та 0.2 мг л$^{-1}$ відповідно.* ***У діапазоні від максимальної величини*** *(~10 мг л$^{-1}$)* ***до*** *цих* ***концентрацій*** *O_2 інтенсивність загального обміну (Q_t) у M_a* ***зменшується*** *в 18.5, а у M_a – в 6.5 рази (О. Губарева).* Досліджувані прийменники вживаються з дієсловами на позначення зміни місцеположення об'єкта у просторі, зміни його кінетичного стану (*запустити, ставити, містити*), примусових та самочинних процесів (*збільшуватися, зменшуватися, регулюватися*). Роль залежного компонента найчастіше виконують сполучення числівників з іменниками – назвами одиниць вимірювання і символи величин (*градус, байт, герц*).

Висновки і пропозиції. Отже, прийменники зі значенням умови становлять малодосліджений пласт логічних прийменників (45 лексичних одиниць, вторинних з-поміж них 35). Залежно від відтінків значення, репрезентованого іменником-мотиватом, прийменники умови поділяємо на такі семантичні групи: власне-умова, умова-сприяння, умова-протистояння, локалізована умова, умова-наявність / відсутність, умова-обстановка, умова-розрахунок. Семантичні відмінності між ними полягають у значенні самих прийменників, які не втрачають генетичного зв'язку з іменниками-мотиватами та сполучувальних особливостях.

У пропонованій статті проаналізовано лише частину адвербіальних прийменників, а саме лексичні одиниці зі значенням умови. Подальші наукові розвідки в цьому плані передбачають ґрунтовний аналіз адвербіальних семантико-синтаксичних відношень прийменників.

Список літератури:

1. Балабан Г. Динамічні процеси у прийменниковій системі української літературної мови кінця XX – початку XXI сторіч. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2016. 324 с.
2. Безпояско О., Городенська К., Русанівський В. Граматика української мови. Морфологія : підручник. Київ : Либідь, 1993. 336 с.
3. Виноградов В. Русский язык (грамматическое учение о слове) / под ред. Г. Золотовой. 4-е изд. Москва : Русский язык, 2001. 720 с.
4. Вихованець І. Нариси з функціонального синтаксису української мови / відп. ред. К. Городенська. Київ : Наукова думка, 1992. 224 с.
5. Вихованець І. Прийменникова система української мови. Київ : Наукова думка, 1980. 286 с.
6. Вихованець І., Городенська К. Теоретична морфологія української мови: академічна граматика. Київ : Пульсари, 2004. 400 с.
7. Габай А. Значеннєва диференціація українських логічних прийменників. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць / уклад. : А. Загнітко та ін. Донецьк : ДонНУ, 2011. Вип. 22. С. 70–76.
8. Колодяжний А. Прийменник. Матеріали до лекцій з курсу сучасної української літературної мови. Харків : Вид-во Харківського ун-ту, 1960. 165 с.
9. Кучеренко І. Актуальні проблеми граматики. Львів : Світ, 2003. 226 с.
10. Кущ Н. Сучасні українські прийменникові еквіваленти: семантика умови. *Філологія і лінгвістика в сучасному суспільстві* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 30–31 жовтня 2015 р. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. С. 19–22.
11. Малявін А. Категорія умови: функціонально-когнітивний аспект : автореф. дис. … канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» ; Донецький нац. ун-т. Донецьк, 2008. 20 с.
12. Межов О. Мінімальна синтаксична одиниця умови у структурі простого ускладненого речення. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць / уклад. : А. Загнітко та ін. Донецьк : ДонНУ, 2013. Вип. 27. С. 88–92.
13. Мейзерська І. Прийменники сучасної української мови у лексикографічному висвітленні : монографія. Одеса : Астропринт, 2012. 253 с.
14. Словник українських прийменників. Сучасна українська мова / А. Загнітко, І. Данилюк, Г. Ситар, І. Щукіна. Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2007. 416 с.
15. Словник української мови : в 11 т. / за ред. І. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980.
16. Функціонально-комунікативна і текстова парадигма українських прийменників та їхніх еквівалентів : монографія / А. Загнітко, К. Виноградова, І. Данилюк, Н. Загнітко, Н. Кущ, М. Оранська, Т. Кітаєва, Г. Ситар, В. Чекаліна, І.Щукіна. Донецьк : Вид-во «Вебер» (Донецька філія), 2009. 209 с.
17. Христіанінова Р. Реалізація значення умови в сучасній українській мові *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія».* 2017. № 27. Т. 1. С. 52–56.

ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ УСЛОВНЫХ СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ СОСТАВНЫХ ПРЕДЛОГОВ В СОВРЕМЕННОМ УКРАИНСКОМ ЛИТЕРАТУРНОМ ЯЗЫКЕ

В статье проанализированы вторичные предлоги со значением условия. В частности, установлено их лексический состав, классифицировано по семантическим оттенкам. В результате исследования все предлоги со значением условия разделены на такие отдельные семантические группы: собственно условие, условие-содействие, условие-противостояние, локализованное условие, условие-наличие/отсутствие, условие-обстановка, условие-расчёт. Определены особенности функционирования каждой предложной единицы. Установлено синтагматические и парадигматические связи между ними.

Ключевые слова: *предлог, условие, собственно условие, условие-содействие, условие-противостояние, локализованное условие, условие-наличие/отсутствие, условие-обстановка, условие-расчет.*

DIFFERENTIATION OF CONDITIONAL SEMANTIC-SYNTACTIC RELATIONS BETWEENCOMPOUND PREPOSITIONS IN THE MODERN UKRAINIAN LITERARY LANGUAGE

The article analyzes the secondary prepositions with the meaning of the condition.The author has determined their lexical structures and classified their connotations. As a result, all prepositions with the meaning of condition are divided into separate semantic groups: real condition, condition-promotion, condition-confrontation, localized condition, availability/lack of condition, condition-environment, condition-consideration. The article outlines the specific features of functioning every prepositional units, syntagmatic and paradigmatic connections between them.

Key words: *preposition, condition, real condition, condition-promotion, condition-confrontation, localized condition, availability/lack of condition, condition-environment, condition-consideration.*